

Position paper Kennisnet ten behoeve van het Rondetafelgesprek AI in het funderend onderwijs d.d. 1 april 2026

AI is een veelzijdige en ingrijpende technologie die alle lagen van het onderwijs raakt¹. De technologie beïnvloedt het curriculum, de manier van leren en lesgeven, toetsing en de organisatie van scholen. Leerlingen gebruiken AI voor huiswerk, vragen en persoonlijke ondersteuning, terwijl leraren het inzetten bij lesvoorbereiding en beoordeling. De drempel is bovendien laag: een gratis account volstaat om ermee te werken.

Uit meerdere onderzoeken blijkt dat het gebruik van AI in het onderwijs sneller groeit dan het beleid dat dit gebruik moet sturen. Uit de Monitor Digitalisering Onderwijs van Kennisnet (2025)² blijkt dat de helft van de Nederlandse scholen nog geen beleid voor kunstmatige intelligentie heeft ontwikkeld. Uit de data blijkt verder dat slechts 20% van de besturen en minder dan 5% van de scholen concrete richtlijnen heeft voor verantwoord gebruik van AI. Daarnaast schiet ook de kennis bij docenten tekort. Bijna twee derde van de docenten geeft aan de afzonderlijke soorten AI niet van elkaar te kunnen onderscheiden. Hoewel docenten in Nederland overwegend enthousiast zijn over AI-toepassingen geven ze tegelijkertijd aan onzeker te zijn wat verantwoord AI-gebruik behelst (Rapport OCW Onderwijscommunity, 2025³). Om deze redenen vraagt het funderend onderwijs (FO) steeds vaker aan Kennisnet om concrete handelingsperspectieven: "Geef aan wat we verantwoord kunnen gebruiken of geef een werkend publiek alternatief".

Welke kansen en uitdagingen biedt AI het funderend onderwijs?

Bij Kennisnet hebben we oog voor de kansen die nieuwe technologieën bieden. Zo laat het OECD Digital Education Outlook-rapport (2026)⁴ bijvoorbeeld zien dat generatieve AI de prestaties van leerlingen kan verbeteren. Maar we zien ook de uitdagingen waar scholen voor worden gesteld:

- **Pedagogisch en didactisch**

Betere prestaties zijn niet hetzelfde als beter leren. Wanneer leerlingen denkwerk structureel uitbesteden aan generatieve AI, kan dat ten koste gaan van kennisopbouw, motivatie, vaardigheden en welzijn⁵. Tegelijkertijd benadrukt het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) dat AI vraagt om een herziening van de toetscultuur, waarbij het leerproces centraler moet staan in plaats van het eindproduct. Goed ontworpen educatieve generatieve AI-oplossingen kunnen leraren en leerlingen helpen deze balans tussen presteren en leren terug te vinden.

- **Digitale autonomie**

De afhankelijkheid van standaardoplossingen van Bigtech zoals Microsoft en Google beperkt de ruimte voor scholen om hun onderwijs af te stemmen op hun visie en publieke waarden. AI-toepassingen worden door tech bedrijven vaak automatisch geïntegreerd in producten die veelvuldig door leerlingen en onderwijspersoneel worden gebruikt. Dit creëert afhankelijkheid van leveranciers (vendor lock-in)⁶, waardoor scholen minder keuzevrijheid hebben om over te stappen.

- **Privacy**

Tech bedrijven bieden oplossingen voor gegevensbescherming die op papier meer Europese controle lijken te bieden, maar nemen de juridische onzekerheid niet weg. Zolang aanbieders onder buitenlandse wetgeving vallen, blijft er twijfel over toegang tot gegevens,

¹ Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie, 2021: [Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie | WRR](#)

² Monitor Digitalisering Onderwijs, 2025: <https://www.kennisnet.nl/onderzoek/monitor-digitalisering-onderwijs-2025-kloof-tussen-beleid-en-praktijk/>

³ Rapport OCW Onderwijscommunity 'AI in het onderwijs', 2025:

<https://open.overheid.nl/documenten/77b998c6-001f-481c-b98d-ebab941c0f5b/file>

⁴ OECD Digital Education Outlook ,2026: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-digital-education-outlook-2026_062a7394-en.html

⁵ Better Edtech Futures for children, 2026: <https://www.digital-futures-for-children.net/our-work/edtech-future>

⁶ Zorgen om marktkracht van Big tech en edtech in het onderwijs, 2024: [Zorgen om marktkracht van big tech en edtech in het onderwijs - Kennisnet](#)

zeggenschap, toezicht, en daadwerkelijke data-soevereiniteit.

- **Kansengelijkheid**

Kennisnet deelt ten slotte het pleidooi van LAKS voor structurele betrokkenheid van scholieren bij digitaliseringsvraagstukken, het verkleinen van verschillen in digitale geletterdheid tussen scholen en een vroege, doordachte introductie van AI in het onderwijs. Dit draagt bij aan het verkleinen van kansengelijkheid tussen scholen en tussen leerlingen. Door een veilig en verantwoord publiek alternatief te bieden aan alle leerlingen, leraren en onderwijspersoneel, krijgen zij de mogelijkheid om AI-vaardigheden te ontwikkelen binnen dezelfde, duidelijke en onderwijs passende kaders.

Juist daarom is regie nodig op welke toepassingen in scholen worden gebruikt en onder welke voorwaarden. Professionaliseren en investeren in weerbare, toekomstgerichte digitale infrastructuur, in de vorm van een alternatieve publieke oplossing (AI-hub) moeten samen opgaan. Nu heeft de markt zowel de generatieve AI-oplossing als het opleiden in deze omgeving in handen.

Waar staan we nu?

Kennisnet voert deze regie op verantwoorde inzet van AI in het onderwijs vanuit kansen, die in lijn is met de publieke waarden⁷. Samen met de partners in de onderwijssector werken we aan betrouwbare ICT-basisinfrastructuur, duidelijke afspraken en gezamenlijke standaarden. Zo heeft Kennisnet samen met de VO-raad, PO-Raad, SIVON en OCW de 'Schoolafspraken generatieve AI'⁸ gelanceerd medio 2025. Een toolkit die scholen in het funderend onderwijs helpt om het gesprek te voeren over het gebruik van AI in het onderwijs en hier afspraken over te maken. Daarnaast werken we aan het verder versterken van de AI-geletterdheid onder leraren/schoolleiders in het funderend onderwijs. Hierin werken we op onderdelen samen met een consortium in het kader van het NKO-project Ontwerpen toolkit AI- en Data-geletterdheid voor leerlingen en docenten. We verwachten in een volgende afname van het MDO een stijging te zien van het aantal scholen dat beleid en richtlijnen op het gebied van AI heeft ontwikkeld.

Met SURF, het Nationaal Onderwijslab AI (NOLAI), SIVON en de sectorraden wordt sinds eind 2025 de samenwerking steeds concreter vormgegeven; om een basis, een veilige en pedagogisch/didactisch verantwoorde AI-infrastructuur/voorziening (AI-hub), neer te zetten voor het funderend onderwijs.

Wat kan de overheid doen om meer sturing te geven aan AI in het onderwijs?

Voor het realiseren van een autonome, weerbare en toekomstgerichte digitale infrastructuur voor het funderend onderwijs is meer regie en ondersteuning vanuit Den Haag noodzakelijk. Hier kan op de volgende wijzen invulling aan worden gegeven:

- **Investeer in een weerbare, toekomstgerichte digitale infrastructuur, in de vorm van een alternatieve publieke oplossing (AI-hub) en reguleer het gebruik van devices.**

Betrouwbare publieke voorzieningen zijn nodig om ongewenste beïnvloeding en afhankelijkheden het hoofd te kunnen bieden. Dit vraagt om krachtenbundeling in nationaal of Europees verband, zodat we ook in de toekomst digitaal veilig onderwijs hebben, en om meer publieke regie op cruciale plekken in onze ICT-basisinfrastructuur. Op dit moment zijn er voor het vervolgonderwijs middelen vrijgemaakt voor een dergelijke publieke AI-voorziening, maar voor het funderend onderwijs nog niet. Het is noodzakelijk dat deze middelen op korte termijn beschikbaar komen om zo de hele onderwijsketen gelijkwaardig te behandelen en de aanpak van Npuls ook toe te kunnen passen in het funderend onderwijs. Dit kan ook bijdragen aan het borgen van de opbrengst van NOLAI op de lange termijn.

Geef daarbij de publieke onderwijspartijen of schoolbesturen voldoende middelen om de devices in beheer te nemen en bescherm daarmee de integriteit van het onderwijs, de kansengelijkheid en de veiligheid van het onderwijs.

⁷ Geactualiseerde WaardenWijzer koers houden op publieke waarden bij digitalisering, 2025: [Geactualiseerde WaardenWijzer: koers houden op publieke waarden bij digitalisering - Kennisnet](#)

⁸ Schoolafspraken generatieve AI' 2025: <https://www.kennisnet.nl/artificial-intelligence/schoolafspraken-over-het-gebruik-van-generatieve-ai/>

- **Stimuleer de sectorale samenwerking en ondersteuning.**

Geef de publieke onderwijspartijen voldoende middelen om de onderwijssector collectief te ondersteunen bij de uitdagingen rond AI en digitalisering. Combineer de kennis en capaciteit van SURF, Kennisnet/SIVON en NOLAI rond AI en Digitale autonomie door een meer nauwe samenwerking te concretiseren, met als uitgangspunt om kennis en generieke bouwblokken veel meer te delen, en deze vervolgens om te zetten in specifieke dienstverlening richting de verschillende doelgroepen. Met heldere onderlinge afspraken in de keten kan er publiek-publiek en publiek-privaat worden samengewerkt binnen de ICT-basisinfrastructuur en kan de dienstverlening richting scholen/schoolinstellingen verder worden geoptimaliseerd. We zien dat NOLAI en Kennisnet de pedagogische kant inbrengt naast de technische kant die SURF nu inricht; daarin is kruisbestuiving mogelijk.

- **Investeer in de publieke samenwerking bij de professionalisering van schoolorganisaties**

Zorg voor een publieke context waarin onderwijsteams zich kunnen scholen op basis van publieke waarden. Aanbod is er volop, maar doorgaans komt dat neer op het optimaal leren gebruiken van Amerikaanse techproducten met AI, bijvoorbeeld het genereren van lessen met Gemini van Google en Copilot van Microsoft. Willen scholen zich breder kunnen ontwikkelen, minder toegespitst op merkestraining, dan moeten onderzoekers, opleidingen en besturen samen de onderwijssector sterker maken. Schoolbesturen zijn aan zet om de schoolvisie, richtlijnen en schoolafspraken aan te passen, zodat de toepassing van AI verantwoord en doordacht kan plaatsvinden.